

موافقتنامه‌های تجاری منطقه‌ای (زمینه‌ها، موانع و رهاورد) «۲»

سیدمحمد طاهایی

عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

چکیده

در بخش اول مقاله، مبانی، اهداف، موانع و رهاوردهای ترتیبات تجاری در مناطق مختلف جهان بیان گردید. در بخش دوم به فهرست تفصیلی ۶۸ ابتکار منطقه‌ای در زمینه تجارت و بازرگانی اشاره شده است که بطور خلاصه شامل ابتکاراتی از جمله همکاری اقتصادی با ۱۰ موافقتنامه، منطقه آزاد تجاری با ۲۸ موافقتنامه، بازار مشترک ۱۱ موافقتنامه، اتحاد گمرکی ۹ موافقتنامه و وحدت اقتصادی شامل ۱۰ موافقتنامه می‌گردد.

در این قسمت از مقاله سه نکته حائز اهمیت است که ذهن نقاد خواننده گرامی را به آنها معطوف می‌داریم: اول اینکه پس از فروپاشی شوروی و بروز تحولات تجدید اقتصادی، امکان حضور فعالتر اتحادیه‌های اقتصادی بین‌المللی و یا به بیان دیگر حضور کشورها در قالب گروه‌های تجاری فراهم گردیده است.

دوم اینکه نقش سازمانهای منطقه‌ای اقتصادی در ایجاد وابستگی متقابل میان کشورها و رفع تنشهای سیاسی بین آنها و سرانجام ایجاد رفاه بیشتر در سطح منطقه آشکارتر گردیده است.

مطلب سوم اینکه علی‌رغم پیشرفتهای چشمگیری که در انواع ابتکارات و موافقتنامه‌های اقتصادی در اروپا و آسیای جنوب شرقی و حتی آفریقا مشاهده می‌شود، متأسفانه نوافقتنامه‌های منطقه‌ای در آسیای میانه و خاور میانه با وجود قدمت برخی از این موافقتنامه‌ها از توفیقات کمتری برخوردار است. البته علاوه بر تأثیر موانع موجود در سیستم بین‌الملل، دلایل عمده‌کند بودن روند

همگرایی اقتصادی این کشورها به فرار زیر است:

- ۱- مکمل نبودن اقتصاد این کشورها در تولید کالاها و خدمات ۲- عدم اشتراک و تفاهم فرهنگی، قومی، زبانی و مذهبی بین کشورهای گوناگون این مناطق ۳- نبود سنخیت سیاسی بین رژیمهای سیاسی و شکل حکومتهای این کشورها ۴- سرانجام عدم تعریف دقیق و کاربردی هدفها، نیازها، روشها و ساختارهایی که برای رسیدن به این اهداف ضرورت دارند.

پیوست ۷ توافقات تجاری منطقه‌ای

در این قسمت، هدفها، اعضا و پیشرفتهای اخیر توافقات تجاری منطقه به سمت همگرایی هرچه بیشتر، ارائه می‌گردد. این بخش شامل توافقاتنامه‌های تجاری منطقه‌ای دوجانبه نمی‌شود. همچنین به موافقتنامه‌های ترجیحی^۱ یکجانبه، نظیر توافقاتنامه‌های تحت سیستم عمومی ترجیحات نیز اشاره نمی‌شود.

۱- جامعه اقتصادی افریقا AEC.

اعضا: شامل ۵۱ کشور افریقایی.

هدفها: اتحادیه اقتصادی: طی مراحل ششگانه پیشرفت از طریق تقویت موافقتنامه‌های منطقه‌ای موجود تشکیل یک افریقای به هم پیوسته، اتحادیه گمرکی و نهایتاً تشکیل یک بازار مشترک و اتحادیه پولی جامعه پس از یک دوره انتقالی ۳۴ ساله تأسیس شده است.

پیشرفت به ژهان: تصویب و ثبت در ۱۲ می ۱۹۹۴ م.

۲- ابتکار فرامرزی CBI.

اعضا: بروندی، کومورو، کنیا، ماداگاسکار، مالای، موریتانی، نامیبیا، رواندا، سیشل، سوازیلند، تانزانیا، اوگاندا، زامبیا، زیمبابوه، اعضای COMESASADC و IOO نیز می‌توانند مشارکت کنند.

هدفها: اتحادیه اقتصادی: پشتیبانی از اهداف همگرایی COMESA, SADC, IOO. ترویج تجارت درون مرزی، سرمایه‌گذاری و نحوه پرداختها. تسهیل در تحرک عوامل تولید، برطرف کردن موانع تجارت درون منطقه‌ای و به همان میزان، پایین آوردن تعرفه‌های خارجی. رفع موانع اجرایی و دیگر نظارت‌های مرتبط با سرمایه‌گذاری.

پیشرفت به ژهان: چارچوبی بر مبنای سیاستهای محوری فوق به دست آمده است. این چارچوب مستلزم حذف فوری "موانع تجاری غیر تعرفه‌ای" و رفع تعرفه‌های تجارت در زمینه کالا و خدمات در میان کشورهای طرف قرارداد تا پایان سال ۱۹۹۶ م و حرکت به سمت ایجاد تعرفه خارجی مشترک از طریق کاهش عوارض گمرکی خارجی در پایین‌ترین سطح است.

۳- جامعه اقتصادی افریقای متشکل ۱۹۷۴م (در سال ۱۹۹۴ از بین رفت).

اعضا: بنین، بورکینافاسو، کوت دیور، مالی، موریتانی، نیجریه، سنگال.

هدفها: اتحادیه گمرکی: هدف نهایی ایجاد اتحادیه اقتصادی است (اکنون در چارچوب اتحادیه پولی و اقتصادی

افریقای غربی قرارداد).

پیشرفت به زمان: تنها ۴۲۸ فلم از تولیدات، ترجیحات منطقه‌ای را دریافت می‌کنند. دستیابی به برخی موفقیتها در

زمینه جابجایی نیروی کار و همکاری منطقه‌ای.

۴- جامعه اقتصادی پرداختهای ۱۹۷۶.

عضویت: بروندي، رواندا، زئیر.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: آزادی تحرک عوامل تولید و همکاری منطقه‌ای در بخشهایی از اقتصاد.

پیشرفت به زمان: به کارگیری تعرفه‌های ترجیحی کاملاً عملی نشده است.

۵- بازار مشترک افریقای جنوبی و شرقی (COMESA، ۱۹۹۳م) قبلاً، منطقه تجارت

ترجیحی دولتهای افریقای جنوبی و شرقی نام داشت (۱۹۸۲م).

اعضا: آنگولا، بروندي کامورو، جیبوتی، اتیوپی، کنیا، لسوتو، ماداگاسکار، مالاوی، موریتانی، موزامبیک، نامیبیا،

رواندا، سومالی، سودان، سوازیلند، تانزانیا، اوگاندا، زامبیا، زیمبابوئه.

هدفها: بازار مشترک: بازار مشترکی تا سال ۲۰۰۰ میلادی باید تأسیس گردد. اتحادیه اقتصادی است. همکاری در

بخشهای صنعت، کشاورزی، حمل و نقل، توسعه ارتباطات، محیط زیست، منابع طبیعی، انرژی و توسعه اقتصادی

مناطق کساد و از رونق افتاده. همکاری پولی و مسائل مالی.

پیشرفت به زمان: اصلاح تعرفه این توافقنامه مستلزم مجموعه ابتکاری تخفیف عوارض و گمرکی از ۱۰ درصد تا

۷۰ درصد است. میزان ۱۰ درصد کاهش تعرفه هر دو سال یکبار از ۱۹۹۸م دنبال شده است و تا سال ۱۹۹۶م ادامه

می‌یابد. ۵۰ درصد باقیمانده در دو مرحله حذف خواهد گردید: ۲۰ درصد در ۱۹۹۸م و ۳۰ درصد در سال ۲۰۰۰م.

موانع غیر تعرفه‌ای در خلال این مدت بخوبی از بین خواهند رفت. این برنامه توسط بیشتر اعضا تکمیل خواهد گردید.

برای تسهیل معاملات درون منطقه‌ای، رسیدگیهای تعیین شده در توافقنامه (از طریق واحدهای حسابداری) در سال

۱۹۸۸م شروع به کار کردند. به منظور ساده کردن جریان تجارت بین کشوری، اعلامیه حق عبور از گمرکات جاده‌ای،

صادر شد. این اعلامیه جایگزین اسناد گوناگونی شد که قبلاً به وسیله دولتهای عضو درخواست می‌شد. در سال ۱۹۸۷م، طرح بیمه وسایل نقلیه اعضا، نیاز به بیمه‌های جداگانه در هر کشور را برطرف ساخت.

۶- جامعه اقتصادی کشورهای آفریقای مرکزی.

اعضا: بروندي، کامرون، جمهوری آفریقای مرکزی، چاد، کنگو، گابون، اکواتورگوئینا، رواندا، زئیر، "سانتوم" و "برنسیپ".

هدفها: بازار مشترک؛ هماهنگی و توسعه تلاشهای همکاری منطقه‌ای در آفریقای مرکزی. پیشرفت به ژهان: یک چارچوب توافقی مورد بحث قرار گرفته است.

۷- جامعه اقتصادی دولتهای آفریقای غربی ۱۹۷۵ ECOWAS.

اعضا: بنین، بورکینافاسو، کاب و رده، کوت دیور، گامبیا، غنا، لیبیا، گینه بیسائو، مالی، موریتانی، نیجر، نیجریه، سنگال، سیرالئون، توگو.

هدفها: بازار مشترک؛ همگون سازی پولی و مالی پروژه‌های توسعه‌ای مشترک. هدفگیری جدید برای حذف موانع غیر تعرفه‌ای تا سال ۱۹۹۵.

پیشرفت به ژهان: آزاد سازی محدود تجاری. مابقی عوارض گمرکی مشترک خارجی مطرح شده است. صندوق بین‌المللی پول هنوز وظیفه‌ای به عهده نگرفته است. یک موافقتنامه مقدماتی راجع به تحرک نیروی کار در سال ۱۹۷۹ به امضا رسیده، اما عملی نشده است.

۸- کمیسیون اقیانوس هند ۱۹۸۴ - IOC.

اعضا: کامورو، ماداگاسکار، موریتانی، سیشل.

هدفها: همکاری اقتصادی؛ ترویج همکاری اقتصادی، بازرگانی و توسعه صنعتی.

پیشرفت به ژهان: برخی موفقیتهای در زمینه همکاری در بخشهای ماهیگیری، حمل و نقل، ارتباطات و اطلاع رسانی به دست آمده است.

۹- طرح اقدام لاگوس ۱۹۸۰.

اعضا: شامل همه کشورهای آفریقای صحرای سفلی می‌گردد.

هدفها: اتحادیه اقتصادی: فراهم کردن یک چارچوب متحدالشکل برای توافقنامه‌های موجود.

پیشرفت به زمان: جامعه اقتصادی کشورهای آفریقای مرکزی، تحت حمایت طرح اقدام لاگوس، به منظور سازگاری در همگرایی اقتصادی در آفریقای مرکزی مشغول فعالیت است.

۱۰- اتحادیه مقررات رودخانه‌های ۱۹۷۳ - (MRU).

اعضا: گوینا، لیبیا، سیرالئون.

هدفها: اتحادیه اقتصادی

پیشرفت به زمان: سیر تجارت داخلی در جهت برداشتن عوارض گمرکی بین اعضا و قراردادن تعرفه‌های گمرکی مشترک برای کشورهای ثالث است. به هر حال پیشرفت به سمت همگرایی و تجارت درون منطقه‌ای به واسطه موانع وسیع غیر تعرفه‌ای آهسته بوده است.

۱۱- اتحادیه گمرکی آفریقای جنوبی - ۱۹۱۰ (SACU).

اعضا: بوتسوانا، لسوتو، نامیبیا، سوازیلند، آفریقای جنوبی.

هدفها: بازار مشترک: تحرک آزاد کالا و حق عبور کالا در میان اعضا.

پیشرفت به زمان: بازارهای کالا و نیروی کار تا حدی درهم ادغام شده است. تعرفه‌های خارجی مشترک بی‌اثر بوده است. بجز بوتسوانا، بقیه اعضا در موافقتنامه منطقه پولی مشترک یا منطقه پولی مرزی عضویت دارند.

۱۲- جامعه توسعه آفریقای جنوبی ۱۹۹۲ (SADC)، سابقاً تحت عنوان کنفرانس هماهنگی

توسعه آفریقای جنوبی ۱۹۸۰ بود (SADCC).

اعضا: آنگولا، بوتسوانا، لسوتو، مالاوی، موزامبیک، نامیبیا، آفریقای جنوبی، سوازیلند، تانزانیا، زیمبابوه، زامبیا.

هدفها: همکاری اقتصادی: همکاری اقتصادی در مورد غذا، همراه با عقیده کاهش وابستگی به آفریقای جنوبی، ترویج توسعه موزون منطقه‌ای؛ تضمین و حمایت هماهنگ از کمکهای خارجی. اعضای این جامعه اکنون خواهان ورود آفریقای جنوبی به این سازمان هستند. از ۱۹۸۸ تجارت به عنوان موضوع جدیدی در نظر گرفته شده است.

پیشرفت به زمان: برخی توفیقات در پرتو پروژه‌های توسعه مشترک در زمینه‌های نقل و انتقال کالا، ارتباطات، غذا و کشاورزی و نوسازی صنعت درست آمده است.

۱۳- اتحادیه گمرکی کشورهای آفریقای مرکزی ۱۹۶۶م.

اعضا: کامرون، جمهوری آفریقای مرکزی، چاد، کنگو، گینه استوایی، گابون.

هدفها: بازار مشترک: هماهنگی خط مشی‌ها، اعضای این اتحادیه در توافقنامه منطقه فرانک و همچنین بانک مرکزی مشترک نیز عضویت دارند.

پیشرفت به زمان: موانع کمی در میان اعضا حذف شده است. یک تعرفه خارجی مشترک با چهار نرخ (۵، ۱۰، ۲۰، ۳۰ درصدی) به اجرا در آمده است. یک تعرفه ترجیحی برابر با ۲۰ درصد تعرفه مشترک خارجی برای کشورهای عضو در نظر گرفته شده است. کشورهای عضو پیمانی مبنی بر تأسیس جامعه پولی و اقتصادی آفریقای مرکزی را در تاریخ ۱۹۹۴ به امضا رساندند.

۱۴- اتحادیه پولی و اقتصادی آفریقای غربی ۱۹۹۴م.

اعضا: بنین، بورکینافاسو، مالی، نیجر، سنگال، توگو، ساحل عاج.

هدفها: اتحادیه اقتصادی: اضافه کردن یک بازار مشترک به اتحادیه پولی موجود از طریق جامعه اقتصادی آفریقای غربی. هماهنگی سیستمهای مالیاتی و یکنواختی در سیاستهای اقتصادی بخشی.

پیشرفت به زمان: توافقنامه در ژانویه ۱۹۹۴م به امضا رسید. هدفهای اصلی عبارتند از: همسانی در سیاست اقتصاد کلان، یکنواختی مالیاتی، مراحل بودجه‌بندی، آمارهای مالی دولتی، مالیات غیر مستقیم، و حقوق تجارت.

۱۵- توافقنامه تجارت آزاد آسیای جنوب شرقی ۱۹۹۲م.

اعضا: برونئی، دارالسلام، اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور، تایلند.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: همکاری صنعتی منطقه‌ای، ۱۵ سال پس از شروع پایین آمدن تدریجی تعرفه‌ها در سال ۱۹۹۴. منطقه تجارت آزاد در سال ۲۰۰۸، کاملاً حاصل می‌گردد. کسب صفر تا ۵ درصد تعرفه ترجیحی برای کالاهای تولیدی تا سال ۲۰۰۸. به محض بهردمندی از امتیازات، موانع کمی، حذف خواهند شد. دیگر موانع غیر تعرفه‌ای تا ۵ سال از تاریخ اجرا شدن ترجیحات ابتکاری در مورد یک کالا به طور مرحله‌ای کاسته خواهد شد. تولیدات

کشاورزی و تجارت خدمات شامل این امتیازات نمی‌گردد.

پیشرفت به ژوآن: زمان شروع این توافقنامه از ژوآنویه ۱۹۹۳ به ژوآنویه ۱۹۹۴ تغییر پیدا کرد. ۲۵ درصد از تعرفه اعضا تحت برنامه کاهش تعرفه قرار گرفت و از ۱۹۹۴م عملی خواهد گردید. طبق برنامه فوق، ۸۸ درصد از این تعرفه تا سال ۲۰۰۳ به سطح صفر تا ۵ درصد خواهد رسید.

۱۶- موافقتنامه روابط اقتصادی نزدیکتر نیوزلند - استرالیا ۱۹۸۳م

(ANZCERTA).

اعضا: استرالیا - زلاندنو.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: هماهنگی حقوق تجاری و همکاری در زمینه استانداردها و مراحل کار گمرک. حذف قانون ضد دامپینگ در قالب این توافقنامه.

پیشرفت به ژوآن: در تمام زمینه‌های تجارت داخلی و خارجی کالا و خدمات، از ۱۹۹۰م، عوارض گمرکی، موانع کمی، دامپینگ و برقراری سوبسید برطرف شده است.

۱۷- بازار همکاری اقتصادی آسیا - اقیانوس آرام ۱۹۸۹م (APEC).

اعضا: استرالیا، بروندی دارالسلام، کانادا، چین، هنگ کنگ، اندونزی، ژاپن، مالزی، فیلیپین، جمهوری کره، مکزیک، زلاندنو، گینه نو، سنگاپور، تایوان، تایلند، ایالات متحده.

هدفها: همکاری اقتصادی: ترویج سیستم تجاری چند جانبه و تشدید همکاری و مشارکت منطقه‌ای. طرح نظریات اعضا در مذاکرات چند جانبه.

پیشرفت به ژوآن: پیگیری درباره کسب نظریات اعضا در مورد طرز عمل گمرکها، شیوه‌های سرمایه گذاری و مذاکرات چند جانبه نسبت به استانداردها، ادامه دارد. پیش نویس موافقتنامه تجارت آزاد آسیا - اقیانوس آرام در صدر مسائل مورد بحث سال ۱۹۹۴م بود.

۱۸- بازار همکاری اقتصادی آسیا - اقیانوس آرام ۱۹۶۷م (ASEAN).

اعضا: برونی دارالسلام، اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور، تایلند

هدفها: همکاری اقتصادی: این ابتکار به صلح و امنیت منطقه مربوط بوده است. از ۱۹۷۷م که توافقنامه تجارت

ترجیحی در این سازمان به امضا رسید، ماهیت هدفها بیشتر اقتصادی بود. تجارت منطقه‌ای در حال افزایش است. وضعیت رقابتی مناطق، حفظ شد و بهره‌برداری از صرفه‌جویی در مقیاس زیاد تولید، صورت گرفت. پیشرفت به ژهان: تحت حمایت منطقه تجارت آزاد این سازمان، امور زیر صورت گرفته است. ۱- طرح امتیازاتی برای برخی تولیدات ۲- عدم توافق روی موانع غیر تعرفه‌ای ۳- تسهیل قوانین پیچیده و دست و پاگیر ۴- طرح آزاد سازی تجارت منطقه‌ای در سال ۱۹۹۲ م بطور رسمی قانونمند گردید.

۱۹- توافقنامه بانکوک.

اعضا: بنگلادش، هند، جمهوری کره، گینه نو، سریلانکا، هندوچین؛ تمایل به ترویج توسعه اقتصادی منطقه‌ای از طریق گسترش تجارت. پیشرفت به ژهان: برای حدود ۳۰۰ قلم کالا، ترجیحات گمرکی در نظر گرفته شد.

۲۰- انجمن اقتصادی آسیای شرقی ۱۹۹۰ م (EAEC).

اعضا: برونی، چین، هنگ کنگ، اندونزی، ژاپن، جمهوری کره، مالزی، فیلیپین، سنگاپور، تایوان، تایلند. هدفها: همکاری اقتصادی: گروه‌گرایی منطقه‌ای برای ارائه نظریات اعضا در مذاکرات چند جانبه و توسعه همکاری منطقه‌ای. پیشرفت به ژهان: طرح انجمن فوق یکی از مباحث مهم اتحادیه "آ.س.آن" در ژانویه ۱۹۹۲ م بود. رهبران "آ.س.آن" توافق کردند که طرح "موافقتنامه منطقه تجارت آزاد" را به جای انجمن فوق قرار دهند.

۲۱- همکاری منطقه‌ای انجمن آسیای جنوبی (SAARC).

اعضا: بنگلادش، بوتان، هند، مالدیو، نپال، پاکستان، سریلانکا. هدفها: کشورهای عضو، متعهد به آزاد سازی گام به گام تجارت هستند؛ به روشی که همه اعضا در سود ناشی از توسعه تجارت سهیم گردند. پیشرفت به ژهان: در سال ۱۹۹۲ م تصمیم گرفته شد که یک موافقتنامه تجارت ترجیحی برای سازمان مذکور تهیه شود. لذا پیش نویس آن در ۱۹۹۲ م تهیه شد و در آپریل ۱۹۹۳ م به امضا رسید. در طول سال ۱۹۹۴ م مذاکرات نهایی کردن برنامه امتیازات ادامه داشت.

۲۲- موافقتنامه تجارت آزاد بالتیک ۱۹۹۳ م.

اعضا: استونی، لیتوانی، لتوانی.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: این توافقنامه شامل کالاهای کشاورزی نمی‌شود، زیرا برای این منظور پروتکل خاصی تهیه خواهد شد. عوارض گمرکی و موانع کمی بین اعضا حذف گردید. هیچ تعرفه جدید یا موانع غیر تعرفه‌ای در میان اعضا در آینده به وجود نخواهد آمد. در خلال یک دوره انتقالی، محدودیتهای صادرات برخی کالاهای خاص همچنان به وسیله هر کشور حفظ خواهد گردید.

پیشرفت به زمان: توافقنامه از آپریل ۱۹۹۴ م اجرا گردید.

۲۳- اتحادیه اقتصادی روسیه - بیلوروسی ۱۹۹۴ م.

اعضا: روسیه، بیلوروسی.

هدفها: اتحادیه اقتصادی: یک اتحادیه اقتصادی کامل طی چند مرحله بین دو کشور به وجود آمد. اولین مرحله شامل اتحادیه گمرکی و آخرین مرحله حذف موانع تجاری خواهد بود.

پیشرفت به زمان: مرحله اول اتحادیه اقتصادی عملی شده است.

۲۴- اتحادیه اقتصادی بنلوکس ۱۹۴۸ م. اعانت فرنگی

اعضا: بلژیک، هلند، لوکزامبورگ.

هدفها: اتحادیه اقتصادی.

پیشرفت به زمان: بازار مشترک کامل. هماهنگی در سیاست مالیانی.

۲۵- موافقتنامه‌های تجارت آزاد بین تک تک کشورهای حوزه بالتیک و فنلاند، نروژ، سوئد، سوئیس (۱۹۹۳ م).

اعضا: استونی، فنلاند، لیتوانی، نروژ، سوئد، سوئیس.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: کالاهای کشاورزی و محدودیتهای مربوط به مشروبات مدنظر نیست. بر طبق یک موافقتنامه جداگانه، عوارض وارداتی کمتری برای صادرات احتمالات کشاورزی از لتوانی به سوئد اعطاء شده است.

پیشرفت به زمان: بیشتر توافقنامه‌ها در طول سالهای ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۳ عمل گردید.

۲۶- منطقه تجارت آزاد اروپای مرکزی (یا موافقتنامه بهم پیوسته) ۱۹۹۲ م.

اعضا: جمهوری چک، اتریش، هلند، جمهوری اسلواکی.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: رفع موانع تجاری در مورد کالاهای "عادی" در طی سه تا چهار سال و درباره تولیدات "حساس" (منسوجات، فولاد، محصولات کشاورزی)، در طی هشت سال. موانع کمتی کالاهای کشاورزی به شکل نامعینی باقی خواهد ماند.

پیشرفت به ژهان: از مارس ۱۹۹۳ اجرا گردید.

۲۷- کشورهای مستقل مشترک المنافع ۱۹۹۳ (اتحادیه اقتصادی) (CIS).

اعضا: ارمنستان، آذربایجان، بیلوروس، گرجستان، قزاقستان، قرقیزستان، مولداوی، روسیه، تاجیکستان، اوکراین، ترکمنستان، ازبکستان.

هدفها: اتحادیه اقتصادی: همگرایی هرچه بیشتر از طریق برقراری منطقه تجارت آزاد، اتحادیه گمرکی، بازار مشترک و هماهنگی پولی. همسانی و همنازی در زمینه‌های رویه گمرکات، قوانین حقوقی و سیاستهای عقد قرارداد درون کشورها، سرمایه‌گذاری و اقدامات. مخاطره آمیز بازرگانی. پیمان فوق، همزیستی کشورهای متعلق به منطقه (دوباره احیا شده) "روبل" همراه با اعتبار پولهای ملی. با عنایت به پولهای ملی، پیمان از اعضا درخواست می‌کند که ترقی و کاهش نرخ ارز را محدود کنند. همچنین، هماهنگی در سیاستهای مالیاتی ملی را در دستور کار موافقتنامه بعد قرار می‌دهد.

پیشرفت به ژهان: هیچ خطوط کلی درباره اجرا مشخص نشده است. تعدادی توافقنامه تکمیلی مورد مذاکره قرار گرفته است. از تاریخ می ۱۹۹۴ م تمام جمهوری‌های مستقل مشترک المنافع بجز تاجیکستان به کارگیری پولهای رایج ملی را در کنار "روبل" آغاز کرده‌اند.

۲۸- اتحادیه گمرکی بین جمهوری‌های چک و اسلواک.

اعضا: جمهوری چک، جمهوری اسلواکی.

هدفها: اتحادیه گمرکی: بخشی از تلاش برای حفظ روابط بازرگانی قبلی با کشورهای ثالث.

پیشرفت به ژهان: این قرار داد در ژانویه ۱۹۹۲ به اجرا گذاشته شد. تا کون هیچ دوره انتقالی و هیچ تعرفه و یا

موانع غیر تعرفه‌ای میان اعضا وجود نداشته است.

۲۹- اتحادیه گمرکی میان قزاقستان، جمهوری قرقیزستان و ازبکستان.

اعضا: قزاقستان، جمهوری قرقیزستان، ازبکستان.

هدفها: اتحادیه گمرکی: ایجاد یک بازار مشترک تا سال ۲۰۰۰م.

پیشرفت به زمان: قزاقستان و ازبکستان با هدف تأسیس یک بازار مشترک (تا سال ۲۰۰۰م)، نسبت به حرکت آزاد کالا و عوامل تولید به توافق رسیدند. جمهوری قرقیزستان در فوریه ۱۹۹۲م وارد این طرح گردید.

۳۰- منطقه اقتصادی اروپا ۱۹۹۴م (EEA).

اعضا: اتحادیه اروپا، استرالیا، فنلاند، ایسلند، لیختن‌اشتاین، نروژ، سوئد.

هدفها: تحرک بیشتر عوامل تولید منطقه آزاد تجاری: محصولات کشاورزی مستثنی شده است.

پیشرفت به زمان: در سال ۱۹۹۴م عملی گردید.

۳۱- جامعه تجارت آزاد اروپا - ۱۹۶۰م (EFTA).

اعضا: اتریش، فنلاند، ایسلند، لیختن‌اشتاین، نروژ، سوئد، سوئیس.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: محصولات کشاورزی مستثنی شده است.

پیشرفت به زمان: همه تعرفه‌های کالاهای تولیدی تا سال ۱۹۶۷م حذف گردید. موانع کمی نیز تا اواخر دهه ۱۹۷۰م برطرف شد.

۳۲- منطقه تجارت آزاد اِفتا - ترکیه ۱۹۹۱م.

اعضا: اِفتا (مورد شماره ۳۱) - ترکیه.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: اغلب کالاهای کشاورزی مستثنی شده‌اند.

پیشرفت به زمان: تا سال ۱۹۹۴م، کشورهای اِفتا، عوارض بیشتر واردات از ترکیه را حذف کردند. تعرفه‌های منسوجات و البسه تا پایان ۱۹۹۵م کاملاً برطرف خواهد شد. ترکیه نیز تا سال ۱۹۹۳م، نرخ تعرفه بر واردات از اِفتا را (تا میزان ۷۰ - ۸۰ درصد) کاهش داده است.

۳۳- اتحادیه اروپا (EU - ۱۹۹۳) جامعه اروپا (EC - ۱۹۵۷).

اعضا: بلژیک، دانمارک، فرانسه، آلمان، یونان، ایرلند، ایتالیا، هلند، لوکزامبورگ، پرتغال، اسپانیا، انگلستان.
هدفها: اتحادیه اقتصادی و پولی باید تا سال ۱۹۹۷م و یا در نهایت تا ۱۹۹۹م عملی گردد.
 هماهنگی و سیاستهای اقتصادی - اجتماعی.
 پیشرفت به زمان: تا پایان ۱۹۹۳م برنامه بازار داخلی، غالباً به اجرا درآمد. برخی موانع در بخشهایی نظیر انرژی، مخابرات، نقل و انتقالات باقیست. تحرک آزاد سرمایه و هماهنگی نرخ ارز از طریق مکانیسم نرخ ارز اروپایی به وجود آمده است.

۳۴- توافقنامه های اروپا: موافقتنامه های جامعه اروپای متحد (EU) به صورت دوجانبه.

اعضا: بلغارستان ۱۹۹۳، جمهوری چک ۱۹۹۲، اتریش ۱۹۹۲، لهستان ۱۹۹۱، رومانی ۱۹۹۳، جمهوری اسلوواک ۱۹۹۲.
هدفها: منطقه آزاد تجاری: آزاد سازی تجارت در زمینه کالاهای تولیدی. در نهایت، هدف ورود به اتحادیه اروپاست. انعقاد توافقنامه شامل قوانین گفتمان سیاسی و مسائل مرتبط با تجارت نظیر حقوق رقابت اقتصادی. التزام به مذاکرات آزادسازی تجاری در زمینه خدمات شباهت هر چه بیشتر قانونگذاری در اروپای شرقی به حقوق اتحادیه اروپا.
 پیشرفت به زمان: بیشتر تعرفه ها و موانع کتبی کالاهای صنعتی پس از عملی شدن توافقنامه ها حذف گردید. محدودیتهای زیادی در زمینه فولاد، منسوجات، البسه و ذغال سنگ باقیست، ولی باید در طی یک دوره ۴ تا ۵ ساله پس از به اجرا درآمدن توافقنامه ها، بتدریج از میان بروند. امتیازاتی از جانب کشورهای اروپای شرقی (اگرچه محدود) اهدا شده که در یک دوره طولانی (حد اکثر ۱۰ ساله) عملی می گردد.

۳۵- منطقه تجارت آزاد کشورهای حوضه بالتیک - اتحادیه اروپا - ۱۹۹۴م (به صورت دوجانبه).

اعضا: اتحادیه اروپا، استونی، لاتفی، لیتوانی.
هدفها: منطقه تجارت آزاد.

پیشرفت به ژناب: مذاکرات نتیجه‌بخش بوده است. تحت این موافقتنامه‌ها اتحادیه اروپا واردات کالاهای صنعتی و خدمات را از کشورهای بالتیک آزاد خواهد کرد. همان مناطق مستعدی که در موافقتنامه‌های اروپا رفتاری خاص با آنها می‌شد در توافقنامه کشورهای بالتیک با اتحادیه اروپا نیز مورد حمایت قرار می‌گیرند. استونی به محض قدرت گرفتن قرار داد، همه موانع کمتی را رفع می‌کند. و لتونی و لیتوانی همین امتیاز را در یک دوره ۵ الی ۶ ساله اعطا خواهد کرد.

۳۶- موافقتنامه مشارکت و همکاری اتحادیه اروپا و اتحاد جماهیر شوروی سابق (دوجانبه) ۱۹۹۴م - FSU - EU.

اعضا: اتحادیه اروپا - اتحاد جماهیر شوروی سابق (بیلوروس، قزاقستان، جمهوری قرقیزستان، مولداوی، روسیه، اوکراین).

اهدافها: منطقه آزاد تجاری: این موافقتنامه در میان مدت، قاعده دولت کاملاً الوداد را در مورد تجارت بازرگانی و خدمات معین برقرار می‌کند همچنین این توافقنامه در سال ۱۹۹۸م برای ایجاد یک منطقه تجارت آزاد مورد بازرنگری قرار خواهد گرفت.

پیشرفت به ژناب: مذاکرات با روسیه، قرقیزستان، و مولداوی، قزاقستان و اوکراین در سال ۱۹۹۴م پایان پذیرفت و مراحل گفتگو با بیلوروس در حال انجام است. در سال ۱۹۸۹م اتحادیه اروپا با اتحاد جماهیر شوروی سابق یک پیمان همکاری اقتصادی بازرگانی امضاء کرد و در ذیل آن معاهده، محدودیتهای کمتی ویژه‌ای در سالهای ۱۹۸۹ و ۱۹۹۰م برطرف شده است.

۳۷- موافقتنامه مشارکت ترکیه - اتحادیه اروپا ۱۹۶۳م.

اعضا: ترکیه و اتحادیه اروپا.

اهدافها: اتحادیه گمرکی: باید تا سال ۱۹۹۵م حاصل گردد.

پیشرفت به ژناب: تولیدات صنعتی ترکیه از عوارض گمرکی و موانع کمتی از ۱۹۷۱م در موافقتنامه جامعه اروپا (EC) معاف شده است. تا سال ۱۹۹۳م، ترکیه نرخ اضافی تعرفه را نسبت به واردات اتحادیه اروپا به میزان ۸۰ - ۷۰ درصد کاهش داده است. ترکیه، پیش از اجرای برنامه تعرفه خارجی مشترک (نسبت به کشورهای غیر عضو در سال ۱۹۹۵م)، بسیاری از کاهش‌های تعرفه‌ای را انجام داده است.

۳۸- موافقتنامه دوجانبه تجاری درون کشورهای مستقل مشترک المنافع (CIS) ۱۹۹۳-۱۹۹۲ م.

اعضا: دولتهای عضو کشورهای مستقل مشترک المنافع.

هدفها: تسهیل در مشکلات عرضه، پرداختها و شرایط مبادله: این قرارداد شامل سه بخش می‌گردد. ۱- "مبادله اجباری" در زمینه کالاهای استراتژیک نظیر انرژی و نیروهای کلیدی، (هم برای قیمتهایی که ثابت شده‌اند و هم حکومتهایی ملزم به تحویل آنها بودند). ۲- فهرست مشخص سرمایه‌گذاری‌های دوجانبه‌ای که در آن دولتها موظف به صدور پروانه‌های ضروری هستند. ۳- در بقیه کالاها، سرمایه‌گذاری آزاد شده است.

پیشرفت به ژوئیه: موافقتنامه‌ها در طول سال ۱۹۹۲ م بین اعضا منعقد شدند و در سالهای ۱۹۹۴ و ۱۹۹۵ م مجدداً مورد گفتگو قرار گرفتند. توافقات جدید، حجم تجارت بخش دولتی را به سطح تولیدات "استراتژیک" محدود ساخت و سهمیه‌بندی برای سرمایه‌گذاریهای تجاری را میسر کرد و بطور کلی امکان معاملات ترجیحی را به اعضا اعطا کرد. معاملاتی که در تحت این توافقها صورت می‌گیرد، موجب کاهش در اهدا شده است.

۳۹- بازار مشترک عرب ۱۹۶۴ م (ACM).

اعضا: مصر، عراق، لیبی، اردن، موریتانی، یمن.

هدفها: اتحادیه گمرکی.

پیشرفت به ژوئیه: تا سال ۱۹۹۲ م تعرفه کالاهای تولیدی (بجز موارد محدود) بر طرف شده‌اند. اما موانع گمرکی قابل ملاحظه‌ای هنوز باقیست. هیچ پیشرفتی در مورد تعرفه خارجی مشترک صورت نگرفته است.

۴۰- اتحادیه مغرب عربی (۱۹۸۹ م - AMU) (اتحادیه گمرکی مغرب

عربی).

اعضا: الجزایر، لیبی، موریتانی، تونس، مراکش.

هدفها: اتحادیه اقتصادی: در اجلاس ۱۹۹۱ م، چهار مرحله برای برنامه همکاری اقتصادی در نظر گرفته شد. ضرب الاجلهایی برای یک منطقه آزاد تجاری (تا سال ۱۹۹۲) و برای یک اتحاد گمرکی (تا پایان سال ۱۹۹۵) و یک بازار مشترک (تا پایان سال ۲۰۰۰ م) اعلام شده است. برای اتحاد پولی زمانبندی معینی مشخص نشده است و تاکنون باید تعیین شده باشد.

پیشرفت به زمان؛ تعدادی توافقنامه‌های آزاد سازی تجارت چند جانبه به امضا رسید، اما عمدتاً ناتمام مانده است. یک توافقنامه توسط پنج بانک مرکزی این اتحادیه، برای تسهیل در امر پرداختهای بانکی امضا، و از آوریل ۱۹۹۱ م عملی گردید. برخی پروژه‌های مشترک در زمینه انرژی و بخشهای صنعتی نیز در پرتو این اتحادیه به انجام رسیده‌است.

۴۱- پروژه همکاری اقتصادی دریای سیاه ۱۹۹۲ م (BSEC).

اعضا: آلبانی، ارمنستان، آذربایجان، بلغارستان، گرجستان، یونان، مولداوی، رومانی، فدراسیون روسیه، ترکیه، اوکراین.

هدفها: همکاری اقتصادی: تحرک هرچه بیشتر کالا، خدمات، نیروی کار و سرمایه. همکاری اقتصادی منطقه‌ای. پیشرفت به زمان: تعدادی گروه کاری برای پرداختن به مسائل سازمانی ایجاد شده است. کشورهای عضو در موارد زیر به تبادل نظر پرداخته‌اند: الف: داده‌های آماری ب: اطلاعات اقتصادی، بانکی، مالی، همکاری، صنعتی و تجاری، حمل و نقل و ارتباطات، کشاورزی، کشت و صنعت و مسافرت آزاد برای بازرگانان.

۴۲- سازمان همکاری اقتصادی (ECO) ۱۹۸۵ م) توسعه همکاری منطقه‌ای

سابق.

اعضا: جمهوری اسلامی ایران، پاکستان، ترکیه. و از ۱۹۹۲ م: دولت اسلامی افغانستان، آذربایجان، قزاقستان، تاجیکستان، جمهوری قرقیزستان، ترکمنستان، ازبکستان.

هدفها: همکاری اقتصادی: تجارت دو جانبه، ترویج سرمایه گذاری، همکاری اقتصادی در بخش خاص.

پیشرفت به زمان: در سال ۱۹۹۲ م سیستم بسیار محدود امتیازات گمرکی در میان اعضا برقرار شد که ۱۰ درصد کاهش را در طرحهای تعرفه‌ای اعطا می‌کند. این توافقنامه در ابتدا برای ۴ سال در نظر گرفته شده بود اما بطور خود کار برای هر دو سال تمدید می‌گردد. کمیته‌های متعددی برای بکنواختی همکاری موردی شکل گرفته‌اند. در پرتو این توافقنامه، بانک توسعه تجارت منطقه‌ای و نیز شرکت «اهبگیری» "اکو" به وجود آمده‌اند.

۴۳- شورای همکاری دولتهای عربی خلیج، یا شورای همکاری خلیج.

دولتهای ۱۹۸۱ م (GCC).

اعضا: بحرین، کویت، عمان، قطر، عربستان سعودی، امارات متحده عربی.

هدف فیما: بازار مشترک: دستیابی به همگرایی عمیق‌تر میان کشورهای عضو از طریق برقراری تحرک آزاد کالا، خدمات و عوامل تولید.

پیشرفت به زمان: حذف قطعی تعرفه‌های گمرکی تا سال ۱۹۸۲ و آزاد سازی تجارت خدمات تا سال ۱۹۸۳، تحرک آزاد عوامل نیز حاصل شده است.

۴۴- پیمان "آند"^۲ (بازار مشترک "آند") ۱۹۸۶م - ANCOM (در سال ۱۹۹۰ بازنگری شد).

اعضا: بولیوی، کلمبیا، اکوادور، پرو، ونزوئلا.

هدف فیما: بازار مشترک: هماهنگی در سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و طرح‌های مشترک.

پیشرفت به زمان: تا سال ۱۹۹۳م، بجز کالاهای سرمایه‌ای، تمامی تولیدات از موانع گمرکی معاف شدند. تعرفه خارجی مشترک چهارگانه‌ای (۵، ۱۰، ۱۵ و ۲۰ درصدی) مورد توافق قرار گرفت (که بجز برخی استثنائات) در ژانویه ۱۹۹۵م به مورد اجرا گذاشته خواهد شد. قوانین دست و پاگیر، الکتی خارجی در ۱۹۸۷م بطور آشکار، انعطاف پیدا کرد.

۴۵- آرژانتین - برزیل ۱۹۹۰م. نانی و مطالعات فرنگی

اعضا: آرژانتین، برزیل.

هدف فیما: بازار مشترک: ایجاد بازار مشترک دو جانبه تا سال ۱۹۹۴م.

پیشرفت به زمان: تلاش اعضا برای آزاد سازی تجارت در چار چوب بازار مشترک مخروط جنوبی متمرکز گردیده است.

۴۶- بازار مشترک آمریکای مرکزی ۱۹۶۱م (CACM) در سال ۱۹۹۰ احیای گردید.

اعضا: کاستاریکا، السالوادور، گواتمالا، هوندوراس، نیکاراگوئه.

هدف فیما: اتحادیه گمرکی: کالاهای کشاورزی از طرح آزادسازی تجاری حذف و در عوض، برای برخی از تولیدات کشاورزی دامنه نوسان قیمت مشترکی در نظر گرفته شد.

پیشرفت به ژهان: در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ بسیاری از موانع تجاری درون منطقه‌ای بر طرف شد. در دهه ۱۹۸۰ موانع غیر تعرفه‌ای دوباره کاهش پیدا کرد. تا پایان سال ۱۹۹۲ تعرفه خارجی مشترکی بین ۵ تا ۲۰ درصد برقرار شد.

۴۷- جامعه کارائیب ۱۹۷۳ م (CARICOM).

اعضا: آنتیگوا و باربودا، باهاما، باربادوس، بلیز، سان کریستوبال، دومینیکا، گرنادا، گویانا، جامائیکا، مونتسرات، سنت لوسیا، سنت کیتس و نویس، سنت ویسنت و گرینادین، ترینیدادو توباگو.
 هدفها: بازار مشترک: کاهش تدریجی تعرفه خارجی مشترک از ۵ تا ۲۰ درصد تا سال ۱۹۹۸ م.
 پیشرفت به ژهان: اغلب تجارت درون منطقه‌ای آزاد شده است. از ژانویه ۱۹۹۳ م اولین مرحله کاهش تعرفه خارجی مشترک (که دامنه آن^۳ از صفر تا ۳۵ درصد خواهد بود) به اجرا گذاشته شد.

۴۸- جامعه کارائیب، کلمبیا ۱۹۹۱ م (CARICOM) کلمبیا ۱۹۹۱ م.

اعضا: اعضای جامع کارائیب کلمبیا.
 هدفها: منطقه تجارت آزاد: در خلال یک دوره انتقالی، باید همچون یک سیستم امتیازات یکجانبه برای ورود تولیدات جامعه کارائیب به کلمبیا عمل شود. در نتیجه اعضای جامعه کارائیب بطور متقابل عمل خواهند کرد.
 پیشرفت به ژهان: مذاکرات در حال پیگیری است.

۴۹- جامعه کارائیب - ونزوئلا.

اعضا: اعضا جامعه کارائیب و ونزوئلا.
 هدفها: منطقه تجارت آزاد: در طی یک دوره پنجساله، تمام عوارض واردات ونزوئلا از جامعه کارائیب باید قطع گردد و پس از گذشت پنج سال، باید در مورد چگونگی حذف موانع تجاری واردات ونزوئلا به جامعه کارائیب مذاکراتی صورت گیرد.
 پیشرفت به ژهان: مذاکرات در حال پیگیری است.

۵۰- منطقه تجارت آزاد شیلی - کلمبیا ۱۹۹۳م.

اعضا: شیلی - کلمبیا.

هدفها: منطقه تجارت آزاد.

پیشرفت به زمان: از ژانویه ۱۹۹۴م، منطقه تجارت آزاد شکل گرفته است.

۵۱- منطقه تجارت آزاد شیلی - ونزوئلا ۱۹۹۳.

اعضا: شیلی - ونزوئلا.

هدفها: منطقه تجارت آزاد؛ ضرب الاجل نهایی برای آزادسازی کامل بین دو کشور در سال ۱۹۹۹م می باشد.

هدف نهایی، اتحادیه گمرکی است.

پیشرفت به زمان: تعرفه های درون منطقه ای در سال ۱۹۹۹م به صفر می رسد.

۵۲- منطقه تجارت آزاد آمریکای مرکزی - کلمبیا.

اعضا: کاستاریکا، السالوادور، گواتمالا، هندوراس، نیکاراگوئه، پاناما، ونزوئلا.

هدفها: منطقه تجارت آزاد؛ در خلال یک دوره انتقالی کلمبیا با اعطای امتیاز یکجانبه، تعرفه های گمرکی را نسبت

به کشورهای آمریکای مرکزی برطرف خواهد کرد. در نهایت این تعرفه ها باید به صورت دوجانبه باشد و منتج به

شکل گیری منطقه آزاد تجاری گردد.

پیشرفت به زمان: مذاکرات جریان دارد.

۵۳- منطقه تجارت آزاد کلمبیا، اکوادور، ونزوئلا ۱۹۹۲م.

اعضا: کلمبیا، اکوادور، ونزوئلا.

هدفها: اتحادیه گمرکی؛ حذف عوارض گمرکی و موانع غیرتعرفه ای دو جانبه و ایجاد یک تعرفه خارجی مشترک

ساده و روان.

پیشرفت به زمان: توافقنامه تجاری اتومبیل در ۱۹۹۳م امضا و در ژانویه ۱۹۹۴م اجرا گردید. این قرارداد شامل

سیاست متحدالشکل صنعت اتومبیل (از طریق اجرای تعرفه خارجی مشترک و قوانین ریشه ای مشترک)، است. درباره

همانگی سیاست کشاورزی برای تثبیت قیمتها و وارد کردن آنها در اتحادیه گمرکی، گفتگوهای صورت می گیرد.

۵۴- کلمبیا - ونزوئلا ۱۹۹۲ م.

اعضا: کلمبیا، ونزوئلا.

هدفها: منطقه تجارت آزاد.

پیشرفت به زمان: تعرفه‌های درون منطقه‌ای در سال ۱۹۹۲ حذف شد و یک تعرفه خارجی مشترک مورد توافق قرار گرفت.

۵۵- سازمان ابتکارهای قاره آمریکا ۱۹۹۰ (EAI).

اعضا: بولیوی، شیلی، کلمبیا، اکوادور، اعضای جامعه کارائیب، السالوادور، کاستاریکا، جمهوری دومینیکن، مکزیک، گواتمالا، نیکاراگوئه، پاناما، پرو، ونزوئلا، کشورهای مخروط جنوبی (آرازانتین، برزیل، پاراگوئه، اروگوئه)، ایالات متحده.

هدفها: منطقه آزاد تجاری: دستیابی به یک منطقه تجارت آزاد کامل نیمکره غربی. حمایت از اصلاحات جانب بازار در آمریکای لاتین، از طریق: توسعه تجارت، افزایش سرمایه‌گذاری، تسهیل در سنگینی باردیون، تقویت سیاستهای حفظ محیط زیست.

پیشرفت به زمان: ایالات متحده چارچوب توافقنامه‌ها را با ۳۱ کشور عضو به امضا رسانده است. چارچوب توافقنامه‌ها برنامه‌ای برای ایجاد مذاکرات دوجانبه (و به همان میزان)، روشهای نهاد گونه فراهم می‌کند.

۵۶- منطقه تجارت آزاد گواتمالا - السالوادور ۱۹۹۱ م.

اعضا: گواتمالا - السالوادور.

هدفها: منطقه تجارت آزاد.

پیشرفت به زمان: در سال ۱۹۹۱ م عملی گردید.

۵۷- گروه ۳: کلمبیا، ونزوئلا، مکزیک.

اعضا: کلمبیا، مکزیک، ونزوئلا.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: از تاریخ ۱۹۹۵ م طی یک دوره دهساله یک منطقه تجارت آزاد به وجود می‌آید.

کالاهای کشاورزی مستثنی شدند. آزاد سازی بخش صنعت «شین»، در خلال ۱۳ سال صورت می‌گیرد.

پیشرفت به زمان: پیمان در ژوئن ۱۹۹۴ م به امضا رسید. این پیمان، مقدمات حذف عوارض گمرکی (برای برخی اقلام فوراً و برای بقیه اقلام در طی ۱۳ سال) را فراهم می‌کند. زمانبندی حذف تعرفه‌های صادرات "ونزوئلا" و "کلمبیا" به "مکزیک"، نسبت به صدور کالاهای مکزیک به این دو کشور، بسیار سریعتر بوده است. ونزوئلا دو سال دیگر نیز به زمانبندی حذف تعرفه منسوجات اضافه کرده است.

۵۸- سازمان همگرایی آمریکایی لاتین ۱۹۸۰ م (LAIA) عنوان سابق: سازمان تجارت آزاد آمریکای لاتین ۱۹۶۰ م (LAFTA).

اعضا: آرژانتین، بولیوی، برزیل، شیلی، کلمبیا، اکوادور، مکزیک، پاراگوئه، پرو، اوروگوئه، ونزوئلا.
هدفها: بازار مشترک: ایجاد منطقه ترجیحات اقتصادی، تحت عنوان "قراردادهای حوزه منطقه‌ای" و "موافقتنامه‌های جزئی" (میان برخی از کشورها)، در مورد همکاری در بخشهایی از اقتصاد و آزاد سازی تجاری.
پیشرفت به زمان: قراردادهای دو جانبه تجاری بیشماری به امضا رسیده است. در سال ۱۹۹۰ م کشورهای عضو، سطح امتیازات منطقه‌ای را به دو برابر (۲۰٪) افزایش دادند. گسترش امتیازات اعطایی مکزیک به کانادا و ایالات متحده، تحت عنوان "اتحادیه نفتا" نیاز به اصلاح دارد.

۵۹- بازار مشترک مخروط جنوبی ۱۹۹۱ م (MERCOSUR).

اعضا: آرژانتین، برزیل، پاراگوئه، اوروگوئه.
هدفها: بازار مشترک: هماهنگی مالی و سیاست تبیین نرخ ارز. تسریع در رشد و توسعه اقتصادی.
پیشرفت به زمان: آزاد سازی تدریجی تجارت درون منطقه‌ای تا سال ۱۹۹۶ م (به عنوان آخرین ضرب الاجل) به منظور حذف تعرفه گمرکی و موانع غیر تعرفه‌ای، صورت گرفته است. برای ۸۵٪ از تولیدات، یک تعرفه خارجی مشترک به میزان صفر تا ۲۰٪، در نظر گرفته شده است. تنوع تعرفه خارجی مشترک، درباره کالاهای سرمایه‌ای و تولیدات تکنولوژی بالا وجود ندارد.

۶۰- منطقه تجارت آزاد مکزیک - شیلی (۱۹۹۱ م).

اعضا: مکزیک، شیلی.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: افزایش سرمایه‌گذاری داخلی. حذف تدریجی تعرفه‌ها و موانع غیرتعرفه‌ای تا ۱۹۹۲ م

(تولیدات نفت و کالاهای کشاورزی جزء لیست نیست) هماهنگ ساختن قوانین مالیاتی و سرمایه‌گذاری. پیشرفت به زمان: از ۱۹۹۲م، موانع غیر تعرفه‌ای حذف شدند و حداکثر تعرفه‌های طرفین، ۱۰٪ است. در سال ۱۹۹۶ با کاهش ۲/۵ درصدی تعرفه‌ها در هر سال، نرخ تعرفه کالا به صفر خواهد رسید و برای کالاهایی همچون نفت و منسوجات، طول این مدت ۷ سال خواهد بود.

۶۱- منطقه تجارت آزاد مکزیک کاستاریکا ۱۹۹۴م.

اعضا: مکزیک، کاستاریکا.

هدفها: منطقه تجارت آزاد.

پیشرفت به زمان: موافقتنامه در ۱۹۹۴م به امضا رسیده است و از سال ۱۹۹۵م به اجرا در می‌آید.

۶۲- منطقه تجارت آزاد بین مکزیک، کاستاریکا، السالوادور، گواتمالا، هندوراس - نیکاراگوئه.

اعضا: مکزیک، کاستاریکا، السالوادور، گواتمالا، هندوراس، نیکاراگوئه.

هدفها: منطقه تجارت آزاد.

پیشرفت به زمان: ضرب‌الاجل منطقه تجارت آزاد تا ۱۹۹۶م، و مذاکرات در حال پیگیری است.

۶۳- موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی ۱۹۹۴م (NAFTA).

اعضا: کانادا، مکزیک، ایالات متحده.

هدفها: منطقه تجارت آزاد: شامل کالا و خدمات، خریدهای دولتی،^۴ و حقوق مالکیت معنوی، آزاد سازی جریان سرمایه‌گذاری و خدمات تخصصی.

پیشرفت به زمان: حذف زمانبندی شده تعرفه‌ها و موانع غیرتعرفه‌ای تا حداکثر ۱۵ سال به طول می‌انجامد.

اتحادیه "فتنا" از ژانویه ۱۹۹۴م عملی گردید.

۶۴- توافقنامه "نوااوکوئیک" ۱۹۹۲م.

اعضا: السالوادور، گواتمالا، هندوراس.

هدفها: اتحادیه گمرکی: تشکیل منطقه تجارت آزاد تا ۱۹۹۳م و دستیابی نهایی به اتحادیه گمرکی. پیشرفت به زمان: کشورهای عضو، موافقتنامه تکمیلی را به امضا رسانده‌اند. پیشرفت مختصری برای ایجاد منطقه آزاد تجاری صورت گرفته است.

۶۵- سازمان کشورهای کارائیب غربی. ۱۹۹۱م (OECS).

اعضا: "آنتی گوا" و "برمودا"، دومینیکا، گرنادا، مونسرات، سنت لوسیا، سنت کیتس و نویس، سنت ویسنت و گرنادین.
هدفها: هدف عمده، پیشرفت برنامه "تعرفه مشترک خارجی" جامعه کارائیب (CARICOM) است. پیشرفت به زمان: تعداد معدودی از کشورها (از جمله دو مینیکا، سنت ویسنت و گرنادین) تعرفه خارجی مشترک را اجرا کرده‌اند.

۶۶- منطقه تجارت آزاد ایالات متحده - کانادا (۱۹۸۹).

اعضا: کانادا، ایالات متحده.
هدفها: منطقه تجارت آزاد: آزادسازی تجارت کالا در طول ۵ تا ۱۰ سال. هماهنگی در زمینه‌های: استانداردهای فنی، موافقتنامه‌های معلق در مورد خدمات و سرمایه‌گذاری، آزادسازی خریدهای دولتی. پیشرفت به زمان: پیش افتادن زمان اجرای برنامه از طریق سه دوره کاهش شتابان تعرفه گمرکی. بخشهایی از قرارداد به وسیله توافقنامه "نفتا" لغو خواهد شد. پیمان اتومبیل زمین مانده و عضوگیری را کد است.

۶۷- منطقه تجارت آزاد ایالات متحده - اسرائیل ۱۹۸۵م.

اعضا: اسرائیل، ایالات متحده.
هدفها: منطقه تجارت آزاد: حذف تعرفه‌های گمرکی تمام تولیدات مبادله شده میان دو کشور تا ۱۹۹۵م. پیشرفت به زمان: رفع محدودیتها بر طبق جدول زمانی.

۶۸- منطقه تجارت آزاد ونزوئلا - آمریکای مرکزی.

اعضا: کاستاریکا، السالوادور، گواتمالا، هندوراس، نیکاراگوئه، پاناما، ونزوئلا.

هدف آنها: منطقه تجارت آزاد: ونزوئلا، در طی یک دوره انتقالی عوارض گمرکی را، یکجانبه حذف خواهد کرد. در نهایت، کشورهای آمریکای مرکزی نیز متقابلاً همین کار را انجام می‌دهند. پیشرفت به و هان: مذاکرات در حال پیگیری است.

یادداشتها

- ۱- عوارض گمرکی ترجیحی (Preferential Duty)، حقوق گمرکی متعلقه به واردات از کشور یا کشورهایی است که مورد توجه خاص قرار دارند و واردات از آن کشورها مشمول حقوق گمرکی کمتری است.
- ۲- کشورهای حاشیه شرقی کوههای «آند» در آمریکای جنوبی.
- ۳- دامنه نوسان (Band)، دامنه یا فاصله‌ای است که بک ارز از نظر مقررات پولی مجاز به نوسان اساسی است و گاهی Currenc Band هم نامیده می‌شود.

4_ Government procurement.

5_ Nuvea Ocotepeqe Agreement.

- ۶- موافقتنامه معلق Stand still Agreement یعنی هنگامیکه طرف بدهکار، آشکارا قادر به تأمین شرایط عقد و تأدیه بدهی نباشد و در این صورت توافق می‌شود که شرایط پرداخت تعدیل گردد.

فهرست علائم اختصاری

ACP	Africa, Caribbean, and Pacific countries.
AFTA	ASEAN Free Trade Agreement.
AMA	Anti - Monopoly Act (of Japan).
ANZCERTA	Australia - Newzealand Closer Economic Relations Trade Agreement.
APEC	Asia - Pacific Economic Cooperation Forum.
ASEAN	Association of south East Asian Nations Free Trade Area.
CACM	Central American Common Market.

GAP	Common Agricultural policy.
CARICOM	Caribbean Community.
CEPT	Common Effective Preferential Tariff scheme.
CBI	Cross - Border Initiative.
CFA Franc	African, Community Franc/African Cooperation Franc.
CMEA	Council for Mutual Economic Assistance.
COMESA	Common Market for Eastern and Southern Africa.
CUSFTA	Canada - United States Free Trade Agreement.
EC	European Community.
ECU	European Currency unit.
EEA	European Economic Area.
ECO	Economic Cooperation Organization.
EFF	Extended Fund Facility.
EFTA	European Free Trade Association.
EMS	European Monetary System.
ERS	Export Retention Scheme.
ESAF	Enhanced structural adjustment facility.
EU	European Union.
FDI	Foreign direct investment.
FTA	Free trade area.
GATS	General Agreement on Trade in Services.
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade.
GDP	Gross Domestic product.
GSP	Generalized System of Preferences.
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development.

IDA	International Development Association.
IMF	International Monetary Fund.
IOC	Indian Ocean Commission.
JFTC	Japan Fair Trade Commission.
MERCOSUR	Suthern Cone Common Market.
MFA	Multifiber Arrangement.
MFN	Most favored nation.
MITI	Ministry of International Trade and Industry(of Japan).
MTN	Multilateral trade negotiations.
NAFTA	North American Free Trade Agreement.
NTB	Nontariff barrier.
NTM	Nontariff measure.
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development.
OGIL	Open General Import License Scheme.
QR	Quantitative restriction.
SAF	Structural adjustment facility.
SAARC	South Asian Association for Rgional Cooperation.
S&D	Special and differential treatment.
SII	Structural Impediments Initiative.
TPRM	Trade policy Riview Mechanism.
TRIMs	Trade - related investment Measures.
TRIPs	Trade - related intellectual property rights.
TSB	Textile Surveillance Body.
UDEAC	Central African Customs and Economic Union.
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development.

USITC	United States International Trade Commission.
VER	Voluntary States International.
WTO	World Trade Organization.

برای تهیه پانویسها و برخی پیوستها از منابع زیر استفاده شده است:

- ۱- محترم دولتشاهی، طهماسب. نظریه‌ها و سیاست‌ها در اقتصاد کلان، تهران، انتشارات کسرابی، پاییز ۱۳۷۳.
  - ۲- محترم دولتشاهی، طهماسب. اقتصاد بین‌الملل، تهران، انتشارات خجسته، تابستان ۱۳۷۱.
  - ۳- گلریز، حسن. فرهنگ توسیفی: اصطلاحات علوم اقتصادی، تهران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آموزش بانکداری، ۱۳۶۸.
  - ۴- اطلاعات. گات، سازمان جهانی در تجارت خارجی، ۱/۳/۱۳۷۳، ص ۵.
  - ۵- محترم دولتشاهی، طهماسب. فرهنگ اصطلاحات اقتصادی، ناشر مؤلف، زمستان ۱۳۶۹.
- 6- International Trade policies, The Uruguay Round and Beyond. volume II. Back ground Papers. International Monetary Fund. Washing ton, DC. 1994.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی